

ป๊อปปี้และ ไดแอน ฟอสซี่ (Dian Fossey) ปลายทศวรรษ 1970 ภาพโดย เอียน เรดมอนด์ (Ian Redmond)
ที่มา: <https://gorillafund.org/mountain-gorillas/remembering-poppy-last-famous-dian-fossey-gorilla/>

วานรวิทยาและการศึกษาไพรเมต: ผู้ชายทำความเข้าใจ “ซาก” ผู้หญิงทำความเข้าใจ “ชีวิต” ?

จุดเปลี่ยนสำคัญของวงการวานรวิทยาและไพรเมตศึกษาที่สร้างความสนใจให้กับสาธารณชนในวงกว้าง กล่าวได้ว่ามาจากผู้ชาย คนหนึ่ง คือ ดร.หลุยส์ ลีคกี (Louis Leakey พ.ศ. 2446-2515) นักมานุษยวิทยา นักวานรวิทยา และนักบรรพชีวินวิทยา ผู้มีชื่อเสียงจากการสำรวจและค้นพบซากดึกดำบรรพ์ของบรรพบุรุษมนุษย์ในแอฟริกา และผู้หญิงอีกสามคน คือ เจน กูดอลล์ (Jane Goodall พ.ศ. 2477-) ไดแอน ฟอสซี (Dian Fossey พ.ศ. 2475-2528) และปรีตี กาลดิคัส (Birute Galdikas พ.ศ. 2489-) ที่รู้จักกันในนาม The Trimates

ดร.หลุยส์ ลีคกี และทีมงานประสบผลสำเร็จจากการขุดค้นทางโบราณคดี โดยเฉพาะในพื้นที่เขตแอฟริกาตะวันออก ผลงานของเขามีส่วนเพิ่มเติมรายละเอียดมากขึ้นเกี่ยวกับวิวัฒนาการของไพรเมตและมนุษย์ ทำให้ ดร.ลีคกี กลายเป็น “ชายผู้มีอิทธิพล” ของวงการบรรพชีวินวิทยา

Photo Credit: www.britannica.com/biography/Louis-Leakey

ดร.ลีคกี มีความเห็นว่า ข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการศึกษา “ซาก” ไม่เพียงพอที่จะทำความเข้าใจวิวัฒนาการของมนุษย์ มีความจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับ “ชีวิต” และพฤติกรรมของไพรเมตจากถิ่นที่อยู่ด้วย จึงได้จัดหาเงินทุนสนับสนุนให้ “นักวิจัยสตรี” สามคนเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชิมแปนซี กอริลลา และอูรังอุตัง โดยเชื่อว่า เพศหญิงนั้นมีความรู้ตามธรรมชาติของการ “กลุ่มแม่เลี้ยงเลี้ยงดู อดทน มีความเข้าอกเข้าใจในสิ่งที่พวกเธอต้องใช้เวลาในการสังเกตและใช้ชีวิตอยู่ด้วยเป็นเวลายาวนานมากกว่าเพศชาย”

ในการศึกษาของผู้หญิงทั้งสามคน นอกจากจะถือเป็นการบุกเบิกการศึกษาวนร เป็นระยะเวลายาวนานจากภาคสนามอย่าง เข้มข้นแล้ว ผลของการสังเกต ข้อมูลและ ผลการศึกษาที่ได้นั้น ส่งผลกระทบอย่างสำคัญ ต่อวิธีการศึกษา ความรู้และการตีความใหม่ ๆ เกี่ยวกับทั้งวานรและมนุษย์

▲ The Trimates: ไดแอน ฟอสซี, เจน กูดอลล์ และ บิรูที กาลดิดัส

Photo Credit: <https://gorillafund.org/who-we-are/dian-fossey/dian-fossey-bio/>

The Trimates

หลังจากที่ เจน กูดอลล์ ได้พบกับ ดร.หลุยส์ ลีคกี ที่เคนยาและทำงานเป็น เลขานุการอยู่ 3 ปี ดร.ลีคกีได้หาทุนเพื่อให้หญิงสาวชาวอังกฤษที่มีอายุเพียง 26 ปี (พ.ศ. 2503) เดินทางไปศึกษาพฤติกรรมของชิมแปนซีในประเทศแทนซาเนีย เขตสงวนพันธุ์ สัตว์ป่าลำธารกอมเบ ซึ่งในขณะนั้น เธอยังไม่มีวุฒิกการศึกษาแม้ในระดับปริญญาตรี (ต่อมาเธอสำเร็จหลักสูตรปริญญาเอกด้านพฤติกรรมวิทยา จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์) และในเวลานั้น ยังไม่มีใครศึกษาเกี่ยวกับชีวิตของชิมแปนซีในป่ามาก่อนเลย ข้อค้นพบของ

เจนที่ว่า ชิมแปนซีนั้นกินเนื้อสัตว์ มีการ ลำดับชั้นทางสังคม สามารถแสดง อารมณ์ผ่านทางสีหน้า ท่าทาง และ สามารถประดิษฐ์ใช้เครื่องมือได้นั้น ได้หักล้างความเชื่อเดิมเกี่ยวกับ ความพิเศษของมนุษย์และสร้าง ความสนใจให้กับสาธารณชนทั่วโลก

◀ เจน กูดอลล์

Photo Credit: <https://achievement.org/achiever/ane-goodall/>

ดร.หลุยส์ ลีคกี ให้ทุนสนับสนุน ไตแอน ฟอสซี เพื่อศึกษากอริลลาที่ประเทศคองโก ใน พ.ศ. 2509 ซึ่งระยะเวลานั้นเป็นช่วงเวลาของสงครามกลางเมือง แต่การศึกษากอริลลาของฟอสซีนั้น ต้องสิ้นสุดลง ใน พ.ศ. 2528 เมื่อเธอถูกฆาตกรรมในที่พักของเธอ ซึ่งคาดว่าเป็นผลมาจากความขัดแย้งเกี่ยวกับคนท้องถิ่นที่เสียผลประโยชน์จากค้าสัตว์ป่า โดยเฉพาะกอริลลา

ไตแอน ฟอสซี ติดตามศึกษากลุ่มกอริลลาอย่างใกล้ชิด พยายามเลียนแบบพฤติกรรมของกอริลลา การสาธยายและเการ่างกาย กินอาหาร และเลียนเสียงร้อง ทำให้ผู้รับเธอเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในฝูง การศึกษาของฟอสซีช่วยทำให้เข้าใจความหมาย การเปล่งเสียง (vocalization) ของกอริลลา การจัดลำดับความสำคัญในฝูงและความสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่ม ฟอสซีได้ชี้ให้เห็นว่ากอริลลาเพศเมียได้รับการส่งผ่านต่อไปยังสมาชิกของฝูงอื่น ๆ ได้อย่างไร รวมถึงพฤติกรรมของลิงเพศผู้ที่ฆ่าทารกทิ้ง เพื่อการเปิดโอกาสให้การผสมพันธุ์มีรอบระยะเวลาที่เร็วขึ้น

ฟอสซี ซึ่งได้รับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ จากการศึกษากอริลลา และได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกายภาพและพฤติกรรมของกอริลลา เธอให้ข้อสรุปว่ากอริลลาเป็นสัตว์อ่อนโยน รักสงบ มีบุคลิกเฉพาะตน ภาควิชาจิตวิทยาในตนเอง มีความเป็นสัตว์สังคมระดับสูง และมีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ใกล้ชิดผูกพันกัน ในช่วงระยะเวลาสุดท้ายของชีวิต สภาพจิตใจของเธอตกต่ำลงเมื่อพบว่าสมาชิกของกอริลลาในกลุ่มที่เธอ

▲ ไตแอน ฟอสซี

Photo Credit: <https://gorillafund.org/who-we-are/dian-fossey/>

ศึกษา คือ ดิจิต (Digit) ลุงแบร์ (Uncle Bert) ถูกฆ่าโดยพรานพื้นเมือง ชีวิตของไตแอน ฟอสซี ได้รับการสร้างเป็นภาพยนตร์ *Gorilla in the Mist*

บีรูที กาลดิคัส (Birute Galdikas) เริ่มศึกษาอุรังอุตัง ซึ่งเธอเรียกว่า “คนของป่า” (People of the Forest) ที่บอร์เนียว ใน พ.ศ. 2514 อุรังอุตังเป็นวานรที่มีที่อยู่ตามลำพัง ซึ่งยากต่อการติดตามศึกษา กาลดิคัสใช้ระยะเวลาานาน กว่าที่อุรังอุตังจะยอมรับให้เธอ ได้สังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด งานศึกษาของกาลดิคัส ที่ใช้เวลายาวนานถึง 12 ปี เธอค้นพบว่า อุรังอุตังเป็นสัตว์ที่ใช้เครื่องมือด้วยเช่นกัน และอุรังอุตังเพศเมียนั้นอุทิศตนกับการเลี้ยงดูลูกมากเพียงใด ในขณะที่เพศผู้ ไม่ได้ให้ความสนใจ และแยกตัวห่างออกไป บทบาทของวานรเพศเมียในการเลี้ยงดูลูก เป็นระยะเวลายาวนาน จนกว่าจะเติบโตเต็มที่นั้น กลายเป็นประเด็นสำคัญในการ สนับสนุนข้อถกเถียงเรื่องบทบาทที่สำคัญ ของเพศเมียในพัฒนาการทางสังคมของวานร

บีรูที กาลดิคัส ▶

Photo Credit: <https://www.cbc.ca/natureofthings/episodes/she-walks-with-apes>

วิธีการศึกษาวานร

แม้ว่าการสร้างพื้นที่เพื่อใช้สำหรับให้อาหารชิมแปนซีใกล้ที่พัก เพื่อดึงดูดชิมแปนซีให้เข้ามาเพื่อสังเกตพฤติกรรมในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามในการศึกษาระยะแรก ของเจน กูดอลล์ รวมถึงการสัมผัสทางกายภาพระหว่างเจนกับฟลินต์ ชิมแปนซีตัวแรกที่เกิดในคอมเบ เพื่อศึกษาพัฒนาการของชิมแปนซี จะถือเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องในการศึกษาวิจัยวานรปัจจุบัน

แต่วิธีการศึกษาวานรในกลุ่ม The Trimates ได้เปิดแนวทางใหม่ ๆ ให้นักการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเขียนบันทึกเล่าถึงชิมแปนซีเป็นรายตัว หรือตั้งชื่อให้ชิมแปนซี เช่น มิสเตอร์แมกเกรเกอร์ ฟีฟี่ และฟลินต์ แทนที่จะระบุเป็นหมายเลขอย่างการศึกษา ก่อนหน้านั้น การเขียนรายงานทางวิชาการด้วยชื่อที่ตั้งให้และใช้สรรพนาม “เขา” (He)

หรือ “เธอ” (She) กลายเป็นวิธีการศึกษาและปฏิบัติโดยทั่วไปในปัจจุบัน หรือวิธีการศึกษาของไดแอน ฟอสซี ที่ใช้วิธีการเลียนแบบพฤติกรรมของกอริลลา จนได้รับการยอมรับให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกกลุ่ม และการติดตามศึกษาอุรังอุตังในระยะเวลายาวนานของกาลดีคัส ได้เป็นแบบอย่างของการศึกษาวานรในเวลาต่อมา

การศึกษาวานรจากภาคสนาม ได้ช่วยเปิดประเด็นสำคัญเกี่ยวกับนิยามของความเป็นมนุษย์ ข้อสังเกตและค้นพบของเจน เมื่อเธอเห็นชิมแปนซีตัวหนึ่ง ซึ่งเธอตั้งชื่อไว้ว่าเดวิด เกรย์เปียร์ด กินซากัสตัวเล็ก ๆ ได้หักล้างความเชื่อที่ว่าลิงใหญ่ไร้หาง (Great Apes) ไม่กินเนื้อสัตว์ หรือเมื่อสังเกตเห็นว่า เดวิดนั่งยอง ๆ ข้างจอมปลวก เต็ดใบหญ้าแห้งลงในโพรงแล้วดึงใบหญ้าที่เต็มไปด้วยปลวกออกมาก่อนจะรูดเข้าปาก เท่ากับเป็นการค้นพบว่าชิมแปนซีสามารถสร้างและใช้เครื่องมือ ซึ่งเดิมเชื่อกันว่าเป็น “คุณสมบัติพิเศษ” ของมนุษย์ที่ต่างไปจาก “สัตว์” ชนิดอื่น

ความเข้าใจ การศึกษา และอธิบายพัฒนาการของวานร ไพรเมต และมนุษย์ในระยะแรก ๆ นั้น มีความโน้มเอียงที่จะใช้มุมมองโดยเพศชายเป็นศูนย์กลาง (Androcentrism) ทั้งในกลุ่มของประชาชนทั่วไป รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์โดยนักมานวิทยาและไพรเมตศึกษา

ใน พ.ศ. 2507 เมื่อครั้งที่เจน กูดัลล์บรรยายต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรกที่กรุงวอชิงตัน ดีซี สำนักข่าว AP รายงานว่า

“หญิงผมบลอนด์ ร่าเริงหง
ผู้มีเวลาให้ลิงมากกว่าผู้ชาย
เปิดเผยวันนี้ ถึงการใช้เวลา
15 เดือนในป่า เพื่อศึกษา
อุปนิสัยของเอป”

เจน กูดัลล์และฟลินต์ ▶

Photo Credit: <https://education.nationalgeographic.org/resource/jane-goodall>

การศึกษาวามรในยุคแรกอาศัยแนวคิด “แบบแผนของไพรเมต” (A Primate Pattern) ซึ่งมีฐานมาจากการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของลิงบาบูนในทุ่งหญ้าสะวันนา โดยใช้เป็นรูปแบบหลักในการสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับจุดกำเนิดของครอบครัว ความแตกต่างทางเพศและการแบ่งแยกแรงงานตามเพศ ที่กลายเป็นพื้นฐานของการอธิบายวิวัฒนาการของมนุษย์

แม้ข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับชิมแปนซีของเจน กูดัลล์ที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของไพรเมตที่แตกต่างไปจากแบบแผนของลิงบาบูน แต่ก็ไม่ได้ถูกนำมาพิจารณาในการใช้อธิบายประกอบเกี่ยวกับวิวัฒนาการของมนุษย์ การศึกษาในระยะหลังชี้ให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของวามรเพศเมียมากขึ้น เช่น งานของเธลมา โรเวลล์ (Thelma Rowell) ที่แสดงให้เห็นว่า เส้นทางออกหาอาหารประจำวันมักถูกตัดสินโดยกลุ่มลิงบาบูนเพศเมียตัวโตเต็มวัยมากกว่าลิงบาบูนเพศผู้

การศึกษาปัจจุบันมีข้อเสนอที่ทำทนายวิธีคิดและการอธิบายแบบใช้เพศชายเป็นศูนย์กลางที่ครองอิทธิพลในการศึกษาไพรเมตมาเป็นเวลานาน จากที่เคยเชื่อว่าวิวัฒนาการของไพรเมตสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการครองอำนาจของเพศชาย (Dominance) ความก้าวร้าว (Aggression) การแบ่งแยกแรงงานตามเพศ (Division of labor) และการยอมตามของเพศหญิง (Female passivity) และจากการศึกษาภาคสนามภายใต้การศึกษาของนักไพรเมตสตรีได้หันมาให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก หน่วยครอบครัวฝ่ายมารดา (Matrifocal units) พันธมิตรของไพรเมตเพศหญิง (Female coalitions) การแบ่งแยกแรงงาน และการวิพากษ์วิธีคิดแบบกำหนดนิยมที่มีต่อความแตกต่างทางเพศ (Sexual dimorphism)

การศึกษาของสตรีทั้งสามเกี่ยวกับวามรในสภาพธรรมชาติโดยการสนับสนุนของ ดร.ลึคกี ส่งผลอย่างสำคัญต่อวงการวามรวิทยาและไพรเมตศึกษา ไม่เพียงแต่จะเสนอวิธีการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ที่มนุษย์จะเข้าใจพฤติกรรมของตนเองมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังปฏิวัติวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาไพรเมตอีกด้วย

ภาษาวนร: จากเสียงถึงการสนทนา

ในขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับ วานรใหญ่ไร้หาง (Great Apes) เช่น ชิมแปนซี โบโนโบ กอริลลา และอูรังอุตัง ได้รับความสนใจในวงกว้าง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความ “ใกล้ชิด” กับมนุษย์ นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งสนใจศึกษาและทำความเข้าใจวานร กลุ่ม “เอปเล็ก” (Lesser Apes) โดยเฉพาะกลุ่ม “ชะนี” ด้วยเชื่อว่าจะช่วยไขความกระจ่างในเรื่องวิวัฒนาการของมนุษย์ แม้ว่าจะมีสายวิวัฒนาการแยกกันเมื่อประมาณ 16 ล้านปีก่อน

พ.ศ. 2480 คณะสำรวจจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Asiatic Primate Expedition of Harvard University) ใช้เวลา 2 เดือนในการสำรวจและศึกษาชะนีบริเวณดอยอินทนนท์ และดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ภารกิจหลักของการสำรวจ คือ การสังเกตพฤติกรรมของชะนีอย่างใกล้ชิด ศึกษาทางกายวิภาคอย่างละเอียด และเก็บรวบรวมตัวอย่างสัตว์และพืช คณะสำรวจชุดนี้ได้เก็บตัวอย่างซากชะนีไปเป็นจำนวนมาก รวมถึงชะนียังมีชีวิตเพื่อนำกลับไปศึกษาต่อ [ปัจจุบันซากชะนีทั้งหมดได้รับการเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สัตววิทยาเปรียบเทียบ (Museum of Comparative Zoology) มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด] การศึกษาครั้งนี้ ถือเป็นการศึกษาชะนีในสภาพธรรมชาติครั้งแรก ๆ ของโลก

กลุ่มนักวิชาการที่เข้ามาศึกษาในครั้งนั้น ประกอบด้วยหัวหน้าคณะสำรวจ คือ คูลลิดจ์ (Harold J. Coolidge) ผู้ช่วยภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ดร.ชูลท์ (Adolph H. Schultz) วอชเบิร์น (Sherwood L. Washburn) และ ดร.คาร์เพนเตอร์ (Clarence Ray Carpenter) ซึ่งต่อมาได้เสนอผลงานศึกษาสำคัญ ที่ทำให้เข้าใจชีวิต พฤติกรรม และกายวิภาคของชะนี ในฐานะเป็นวานรกลุ่มเอปเล็กของเอเชีย

ในขณะที่ลิงและวานรใหญ่ไร้หางอยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่ มีพื้นที่หากินกว้างขวาง มีการล่าดับชั้นสูงต่ำทางสังคม แต่ชะนีอยู่เป็นครอบครัวขนาดเล็ก (พ่อ แม่ ลูก) หากินในพื้นที่อันเป็นอาณาเขต (territory) หรือ “รั้วบ้าน” ของตัวเอง แต่พื้นที่หากิน (home range) จะขยายออกไปมากกว่า “เขตบ้าน” ชะนีจะปกป้องเฉพาะเขต “รั้วบ้าน” ของครอบครัว ชะนีกินผลไม้เป็นหลักและนอนบนคาบของต้นไม้โดยไม่สร้างรัง

▲ เครื่องบันทึกเสียงร้องชะนี Photo Credit: Carpenter, C.R. 1939.

ชะนี เป็นวานรที่มีการส่งเสียงร้องโดดเด่นกว่าวานรอื่น ๆ การศึกษาของ ดร.คาร์เพนเตอร์ ดร.โจและเอลซี มาร์แชล (Joe and Elsie Marshall) ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ดร. วรณ บรอกเคลแมน (Warren Y. Brockelman) ศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร ชี้ให้เห็นว่า การร้องของชะนีมีความพิเศษและซับซ้อนมาก ทำหน้าที่เพื่อสื่อสารแตกต่างกัน ประกาศอาณาเขต ร้องหาคู่ กระชับความสัมพันธ์ของคู่ ร้องตามพ่อแม่ ร้องเรียกลูก หรือร้องเตือนภัย ชะนีมีรูปแบบของเสียงร้องแตกต่างกันอันเป็นผลมาจาก พันธุกรรม เสียงร้องของชะนีช่วยให้สามารถแยกชนิดพันธุ์ของชะนี และทำให้นักวิจัย สามารถจำแนกชนิดและประเมินประชากรในแต่ละพื้นที่ได้ เช่น เสียงร้องเดี่ยวของชะนี ตัวผู้ (male solos) เพื่อหาคู่ เสียงร้องเดี่ยวของชะนีตัวเมีย (female great call) หรือ การร้องคู่ (vocal duet) โดยตัวเมียร้องขึ้นก่อนเป็นจังหวะ ก่อนที่ตัวผู้จะร้องปิดท้าย เพื่อแสดงความสัมพันธ์และประกาศอาณาเขตของครอบครัว นอกจากนี้ยังพบการเพ็ญกร้องของชะนีมายที่ร้องทั้งเสียงเริ่มต้นและปิดท้ายเพื่อเลียนเสียงการร้องคู่

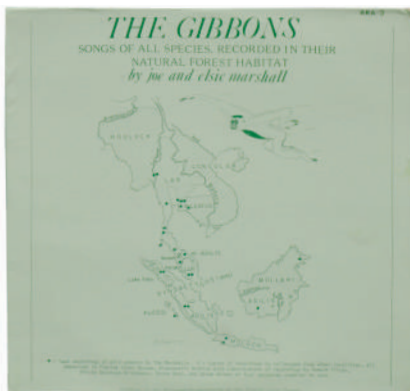
ปัจจุบัน แทบไม่พบชะนีในสภาพธรรมชาติที่ดอยอินทนนท์และดอยเชียงดาวแล้ว แต่บริเวณ มอสิงโต ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ยังคงเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยที่เข้มข้น

และมีข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับชะนีเป็นจำนวนมาก เช่น การละทิ้งครอบครัวไปจับคู่เพื่อตั้งครอบครัวใหม่ การผสมข้ามสายพันธุ์ของชะนีสามีมือขาวและชะนีนิงกุ หรือพบว่าชะนีส่งเสียงด้วยวิธีการที่แตกต่างกันเมื่อพบสัตว์ต่างชนิดที่มาคุกคามคือ ภูเขาใหญ่ เหยี่ยว หรือสัตว์ตระกูลเสือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ลิงเวเวต (Vervets) ที่ส่งสัญญาณเสียงที่แตกต่างกันได้ 3 แบบ เพื่อบอกการปรากฏตัวของศัตรูว่าเป็น งู เสือ หรือนกอินทรี

วานรสามารถสื่อสารด้วยเสียงได้โดยใช้ระบบการเรียก (call system) โดยเปลี่ยนเสียงที่มีคุณภาพต่างกันได้หลายเสียง แต่ละเสียงสัมพันธ์กับความหมายที่เฉพาะเจาะจงเพียงหนึ่งความหมาย เช่น บอกแหล่งอาหาร ศัตรู หรือกำหนดบริเวณถิ่นอาศัย (territory) การสื่อสารด้วยเสียง จึงเป็นสัญญาณเสียงที่เปล่งออกมาโดยสัมพันธ์กับการแสดงอารมณ์ในระดับหนึ่ง

▲ ภาพโซโนแกรม (Sonogram) บันทึกเสียงร้องของชะนีกุ่มต่างๆ จากการศึกษาของ ดร.โจ ที. มาร์แชล

▲ แผ่นเสียงบันทึกเสียงร้องของชะนี ช่วงปี พ.ศ. 2508-2519 โดย ดร.โจและเอลซี มาร์แชล

เมื่อวานร “สนทนา”

ในการทดลองกับวานรใหญ่ไร้หาง เช่น กอริลลา ชิมแปนซี และโบโนโบ พบว่าสามารถเรียนรู้ไวยากรณ์ในภาษาสัญลักษณ์หรือภาษาท่าทาง แม้จะอยู่ในระดับต่ำกว่ามนุษย์วัยผู้ใหญ่ แต่ก็อยู่ในระดับสูงกว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทั่วไปจากการศึกษา โกอโก้ (Koko) กอริลลาที่เกิดในสวนสัตว์ซานฟรานซิสโก (เกิด พ.ศ. 2514-2561) พบว่าสามารถเรียนรู้ “ภาษาสัญลักษณ์” ได้จำนวนเท่ากับเด็ก 3 ขวบ และสื่อสารเรื่องนามธรรม เช่น “ดี” หรือ “ปลอม” แม้การทดลองและข้อสรุปดังกล่าวนี้จะถูกตั้งข้อสงสัย แต่โกโก้ก็เป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็นวานรที่พยายามเรียนรู้การสื่อสารกับมนุษย์ โกอโก้มีแมวเป็นสัตว์เลี้ยงของตนเองและเป็นผู้ตั้งชื่อให้ว่า All Ball, Miss Black และ Miss Gray

▲ All Ball สัตว์เลี้ยงของโกโก้

Photo Credit: www.koko.org/kids4koko

เจน กูตลล์บอกว่า ชิมแปนซีสามารถเรียนรู้ภาษากายและภาษามือ (Sign language) และคำมากมาย มีการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า ชิมแปนซี โบโนโบ และกอริลลา เรียนรู้การใช้ไวยากรณ์ในภาษาสัญลักษณ์หรือภาษาท่าทางที่ใช้กับคนหูหนวก หรือสามารถสื่อสารกับ

Photo Credit: Criterion Collection

มนุษย์ผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยี ใน พ.ศ. 2561 มีรายงานการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่า อูรังอุตังสามารถ “เล่าถึง” เหตุการณ์ในอดีตได้

▲ ดร.เพนนี แพทเทอร์สัน (Penny Patterson) นักจิตวิทยาสัตว์ชาวอเมริกัน กำลังสนทนากับโกโก้ด้วยภาษามือแบบอเมริกัน ซึ่งเธอเรียกว่า ภาษามือกอริลลา (Gorilla Sign Language-GSL) ช่วง พ.ศ. 2515

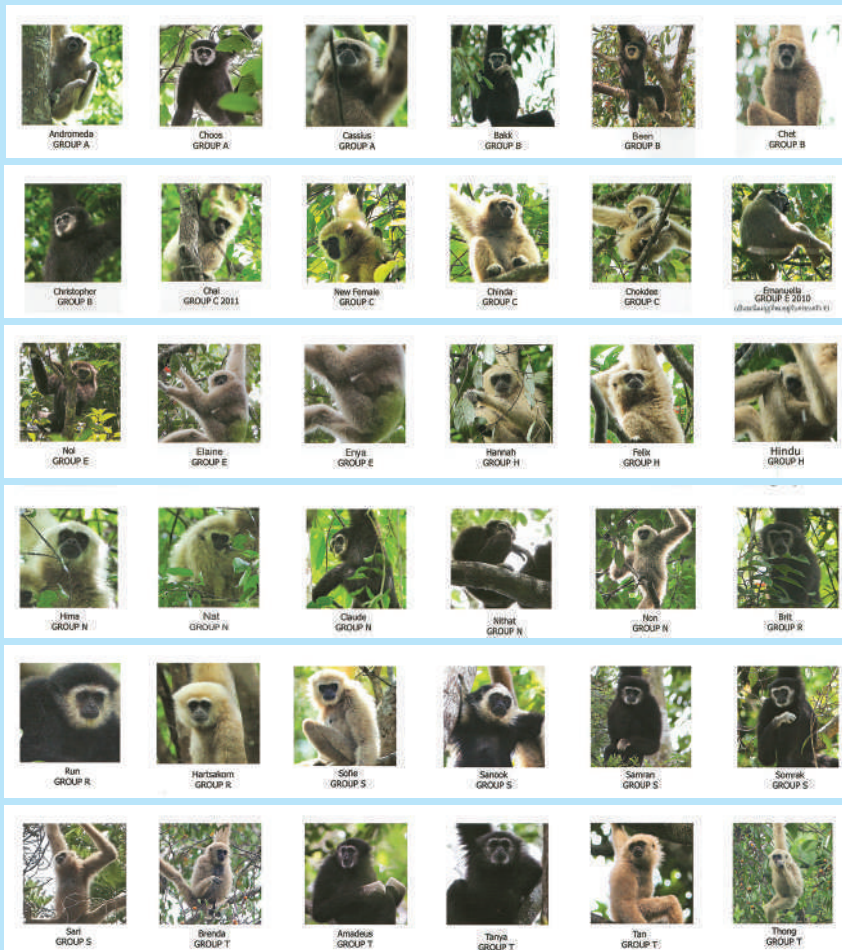
ตัวอย่างการศึกษา "วานร" โดยนักวิชาการไทย

๑. ครอบครัวยุคนี้ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

จากการทำงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยทีมนักวิจัยระยะนี้ของมหาวิทยาลัยมหิดลและศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้มีการตั้งชื่อให้กับชะนีแต่ละตัว โดยแต่ละตัวจะได้รับการตั้งชื่อโดยนักวิจัยที่พบชะนีตัวนั้นเป็นคนแรก ชื่อชะนีจึงมีทั้งภาษาอังกฤษ ญี่ปุ่น และไทย จากการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบทำให้สามารถระบุได้ว่าชะนีแต่ละตัวเป็นสมาชิกของครอบครัว (group) ไດ

ที่มา: ดร.จันทร์เพ็ญ ศรีลัมภ์ "บันทึกชีวิตชะนีใน 1 วัน: 41 ปีของงานวิจัยในเขาใหญ่"

นิตยสารสารคดี สิงหาคม 2557

ภาพ: กุลพัฒน์ ศรีลัมภ์

Photo Credit: Thai National Parks

ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของลิงวอกภูเขา นั้น ผู้ศึกษาต้องบันทึกความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมลิง ซึ่งลิงแต่ละตัวในฝูงจะมีชื่อประจำทุกตัว โดยในแต่ละวันจะต้องคอยเก็บบันทึกว่า ใคร ทำอะไร กับใคร อย่างไร นานแค่ไหน โดยจะต้องติดตามชีวิตของลิงตัวที่ศึกษาเป็นเวลานาน 40 นาที คอยเฝ้าดูอยู่ตลอดเวลา ว่ามันทำอะไรบ้าง โดยทุกๆ 2 นาทีที่นาฬิกาเตือน เราจะจดบันทึกสิ่งที่ลิงตัวนั้นทำ เช่น อยู่บนพื้น-นั่ง-พักผ่อน หรืออยู่ระดับต่ำ-นั่ง-ร่วมสังคม หรือบนเรือนยอด-เดิน-เดินทาง หรือหากว่ามันกินอาหาร ก็ต้องบันทึกว่ากินอะไร หรือกินส่วนไหน รวมถึงการบันทึกปฏิสัมพันธ์กับลิงตัวอื่นๆ เราจะบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยรหัส รวมถึงระยะเวลาของกิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วย เช่น การทำความสะอาดให้แก่กัน การแย่งอาหาร หรือการมีพฤติกรรมทางเพศ

ที่มา: ปิยะ สายสวัสดิกุล “ลิงวอกภูเขา เรื่องเล่าของลิงบนยอดไม้ จากคนเดินตามพื้นดิน” นิตยสารสารคดี สิงหาคม 2560

